

Т. С. ПАВЛЕНКО
<https://orcid.org/0000-0003-3244-7897>
науковий співробітник
відділу педагогічного джерелознавства
та біографістики
ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського
імейл: tetana1806@gmail.com

УКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГИ ПРО ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ (ЗА В. СУХОМЛИНСЬКИМ)

Через російську агресію все актуальнішим для України є виховання патріотичної молоді. Молоді, відданої загальнодержавній справі зміцнення країни, з активною громадянською позицією. Виховати таку молодь допоможе, зокрема, і спадщина видатного українського педагога В. О. Сухомлинського.

Василь Сухомлинський чимало написав про патріотизм та патріотичне виховання. Проаналізувавши його праці, вчені і педагоги визначили такі головні складники патріотизму: любов до Батьківщини це любов до свого народу, природи рідного краю, рідної мови, до матері й батька, патріотизм це – відповідальність перед Вітчизною, відданість їй.

Педагог зауважував, що у дитинстві починається тривалий процес пізнання – пізнання і розумом, і серцем тих моральних цінностей, що лежать в основі моралі: безмежної любові до Батьківщини, готовності віддати життя за її щастя, непримиренність до ворогів Вітчизни». На думку В. Сухомлинського, «із захоплення красою того, що бачить перед собою дитина, чим вона милується, у що вкладає частку своєї душі, свого серця» зароджується любов до Вітчизни, власне, це – основне «джерело любові до Батьківщини» [1, с. 256].

Його творчість у контексті розвитку сучасної освіти й науки була й залишається об'єктом численних досліджень українських учених. Як науковці, так і практики педагогіки дискутують про впровадження педагогічного доробку Сухомлинського в освітній процес. Майданчиком для таких дискусій слугують всеукраїнські та міжнародні педагогічні читання, які до дня народження педагога впродовж 30-ти років щорічно проводять в різних регіонах України.

Ідеї, методику В. О. Сухомлинського щодо духовного зв'язку поколінь і патріотичного виховання доволі повно представлено у матеріалах педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю». А матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції і ХХІІІ Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: Щоб у серці жила Батьківщина» (відбулися 15–16 вересня 2016 р. у м. Луцьк) вийшли окремим збірником, в якому вміщено праці педагога, присвячені саме патріотичному вихованню. Організації згаданих заходів і виданню збірника прислужилися: Національна академія педагогічних наук України,

Всеукраїнська асоціація Василя Сухомлинського, Управління освіти, науки та молоді Волинської облдержадміністрація, Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти [2, с. 234–240].

У цих матеріалах виховання любові до Батьківщини в працях В. Сухомлинського досліджували М. І. Дацюк, В. К. Кіндрат, О. С. Лукашук, А. М. Луцюк, С. І. Махиня, А. О. Мельник, Ю. А. Сусоловська та ін.

Національно-патріотичне виховання за Сухомлинським досліджували Н. В. Григор'єва і Т. П. Тоцька. Н. В. Григор'єва наголошує, що у працях педагога містяться важливі для вчителя завдання: «відкрити перед кожним вихованцем усі джерела, якими живиться могутнє почуття любові до Батьківщини. Це і природа рідного краю і мати з батьком, і рідне село, місто... і славне минуле Вітчизни, її героїчна історія» [2, с. 235]. Адже Василь Сухомлинський надавав великого значення знанням у формуванні духовного світу людини.

Т. П. Тоцька звертає увагу на те, як сприяють вихованню національно-патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку літературні твори В. О. Сухомлинського і зазначає, що ці твори – справжні уроки життя, любові до рідної землі й української мови [2, с. 238].

«Знай, бережи збагачуй велике духовне надбання свого народу – рідну українську мову. Це мова великого народу, великої культури [5, с. 34]. Ці слова В. О. Сухомлинського і сьогодні надзвичайно актуальні. Він називав рідну мову одним із найважливіших засобів виховання патріотичних почуттів дитини. Цей напрям у спадщині видатного педагога досліджували А. М. Богуш, Л. В. Мамчур, В. І. Ткаченко та ін. [2, с. 234–240].

Важливим складником військово-патріотичної роботи в кожній загальноосвітній школі, вважав В. О. Сухомлинський, має бути виховання в учнів мужності, яка «складається з найменших крупинок, єдність і нерозривність яких і становить силу духу» [3, с. 151].

О. Ю. Дикий аналізує основні завдання військово-патріотичного виховання учнів за Сухомлинським та значення цього досвіду для нашого часу. М. Д. Зубалій досліджує систему форм військово-патріотичного виховання учнів різних класів у Павлівській середній школі, заснованій на педагогічній думці того часу й спільному досвіді роботи загальноосвітніх шкіл [2, с. 234–240].

Отже, проаналізувавши праці українських педагогів про патріотичне виховання за В. Сухомлинським, можна зробити висновок, що педагогічна спадщина педагога залишається важливою і нині. Лише деякі положення потребують певних коректив з огляду на нові реалії та завдання суспільства, адже будь-який педагогічний досвід слід розглядати на тлі того історичного

періоду, коли цей досвід формувався. Нині, як ніколи, важливо прищепити дітям національну самосвідомість, почуття гордості за свій народ. Україна охоплена війною, перед українцями постало чимало викликів. Подолати їх зможемо лише спільними зусиллями, спираючись на спадщину наших достойників, таких, як і В. О. Сухомлинський, котрий обстоював теоретичну і практичну важливість військово-патріотичного виховання змалечку. «Батьківщина – твій дім і твоя колиска. У рідному домі не все гаразд. Для того щоб мати моральне право говорити про лихо і горе свого народу, щоб один раз сказати, треба десять разів зробити конкретне для зміцнення своєї Батьківщини» [1, с. 173].

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. *Вибрані твори* : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. Київ, 1976. Т. 2. С. 149–416.
2. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020) : наук.-допом. бібліогр. покажчик / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд.: О. В. Сухомлинська, Л. В. Сухомлинська, Л. І. Страйгородська та ін. Вінниця : Твори, 2022. 457 с.
3. Сухомлинський В. О. *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 1. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості ; Духовний світ школяра ; Методика виховання колективу. Київ : Рад. школа, 1976. 654 с.
4. Сухомлинський В. О. *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 3. Серце віддаю дітям ; Народження громадянина ; Листи до сина. Київ : Рад. школа, 1977. 670 с.
5. Сухомлинський В. О. *Вибрані твори* : в 5 т. Т. 5. Статті. Київ : Рад. школа, 1977. 639 с.

Т. С. ПАВЛОВА

<https://orcid.org/0000-0003-2388-6636>

науковий співробітник

відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України

імейл: tetpav@ukr.net

ЕМОЦІЙНА КУЛЬТУРА МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В КООРДИНАТАХ ІДЕЙ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Динамічні процеси реформування чи не найдужче торкнулися галузі початкової освіти. Причому, і це очевидно, склалась невідповідність між накопиченим стихійним досвідом шкільної практики в пошуках резервів досягнення результатів освіти і станом обґрунтування цих процесів у системі підготовки вчителя.

Зниження вікового порогу навчання в школі висуває на чільне місце проблему врахування можливостей учнів, їхніх потреб, інтересів, емоційних станів. Адже в надрах навчальної діяльності молодшого школяра дозрівають